

Genişletilmiş Özet

Alkollü İçecek Tüketenlerin Bakışıyla Türkiye’de Alkol Tüketimi Saha Araştırmaları Nasıl Yapılmalı?

Uluslararası Alkol Kontrol Araştırması Ön alışması

Giriş

Türkiye’de alkol kullanımıyla ilgili toplumun genelini kapsayan, karşılaştırılabilir ve derinlemesine araştırmalar yeterli düzeyde değildir. Bu tür araştırmaların yapılmamış olması; araştırmacıların alkol tüketim problemi ile ilgili algıları veya alkol araştırmalarının yönetsel zorluklarıyla ilişkilendirilebilir. Alkolün diğer bağımlılık yapıcı maddelerden farklı olarak dini ve siyasi öğelerle ilişkilendirilmesi de bu alanda az çalışma olmasının nedenlerinden olabilir.

Çalışmamızın amacı, alkol kullanma deneyimi olan 18 yaş ve üzeri erişkin bireylerin alkollü içecek kullanımını sorgulayan araştırmalar konusunda bilgi, tutum ve davranışlarını değerlendirerek; bu tür araştırmaları yürütecek kurum, görüşmelerin yapılacağı yer ve görüşmeciler özellikleri konusunda tercihlerinin ortaya çıkarılmasıdır. Uluslararası Alkol Kontrol Araştırması (IAC) araştırmasının Türkiye’de yürütülmesi öncesinde yapılan bu çalışmanın sonuçları, adı geçen araştırmanın yöntemini iyileştirerek bulgularının geçerlik ve güvenilirliğinin artırılması amacıyla kullanılmıştır. Elde edilen sonuçların yukarıda belirtilen çalışma dışında diğer alkol saha araştırmalarının planlanmasında da yararlı olacağı düşünölmektedir. Ayrıca, toplumda hassasiyet oluşturmuş benzeri konularda yürütülecek epidemiyolojik araştırmaların planlanmasında; çalışılacak grubun araştırmaya bakışını, araştırmacıları bekleyen zorlukları, yani araştırmanın toplumda yapılabilirliğini değerlendiren ön araştırmalardan yararlanılmasının önemine işaret edilmesi amaçlanmaktadır.

Yöntem

Bu alışma alkol kullanan erişkin bireylerin, alkol araştırmalarına yönelik bilgi, tutum ve davranışlarını değerlendiren niceliksel ve tanımlayıcı bir araştırmadır.

Türkiye İstatistiki Bölge Birimleri Düzey 1 (İBBS1) Sınıflandırmasına göre yüksek alkol kullanım oranı olan bölgeler arasında yer almaları nedeni ile araştırmanın Batı Marmara, İstanbul ve Doğu Marmara bölgelerinin yürütülmesi planlanmıştır. Batı Marmara bölgesinden Tekirdağ, Doğu Marmara bölgesinden Bursa illeri seçilmiştir. Araştırma evrenini bu illerde yaşayan, yaşamı boyunca en az 1 kez alkol kullanma deneyimi olan 18 ve üzeri yaş grubu sağlıklı erişkin bireyler oluşturmaktadır.

Tanımlanan evrenin mevcut bir örnekleme çerçevesi olmadığından ve alkol kullanma prevalansı düşük olduğundan, araştırmada olasılıklı örnekleme yöntemleri kullanılamamıştır. Ayrıca cinsiyet, yaş ve eğitim değişkenleri açısından katılımcı çeşitliliğinin sağlanması hedeflenmiştir. Bu nedenlerle örnekleme seçiminde, Amaca yönelik örnekleme (purposive sampling) yöntemlerinden maksimum çeşitlilik örnekleme (maximum variation sampling) kullanılmıştır.

Görüşmeler, şubat 2016-Eylöl 2016 tarihleri arasında farklı içme kültürü ve deneyimi olan kullanıcılara ulaşabilmek maksadıyla; sokak, kafe, restoran, meyhane, ev ve üniversite kampüsü gibi çeşitli mekânlarda yüz yüze yapılmıştır. Anket formu; katılımcıların demografik özellikleri, alkol araştırmalarının yapılış yöntemi hakkındaki görüşleri ve tüketimin nasıl tanımlandığının anlaşılabilirliği için alkol kullanımı hakkında sorulardan oluşmuştur. Nicel veri toplama amaçlı sorular, tutum ve davranış konularında derinlemesine analiz yapabilmek maksadıyla açık uçlu sorular ile desteklenmiştir.

Nicel verilerin tanımlayıcı istatistiklerinin yanı sıra sunulmuştur. Açık uçlu sorular tematik analizle ortak temalar altında gruplandırılmış ve katılımcıların ifadeleriyle sunulmuştur.

Araştırmada görüşülen 142 kişinin 82’si (%57,7) erkek, 79’u (%55,6) 18-34 yaş arasındadır. Katılımcıların 62’si (%43,7) lisans ve üzeri, 50’si (%35,2) lise mezunudur. Mesleklerine göre bakıldığında; 41 kişi (%28,9) hizmet, satış sektöründe çalışmakta, 26 kişi (%18,3) profesyonel meslek gruplarına (avukat, öğretmen, doktor vb.) mensup, 37 kişi ise (%26,1) öğrencidir.

Bulgular

Ulusal düzeyde alkollü içecek kullanım araştırmalarının yapılmasını gerekli bulan katılımcıların oranı %54,9 iken, gereksiz bulanların oranı %26,1’dir. Bu araştırmaların gereksizliğine inananların gerekçesi; toplumun henüz hazır olmaması, alkol kullanım düzeyinin sorun olarak görülmemesi, alkol tüketiminin kişilerin özgürlük alanı kabul edilmesi, alkol satışlarından tüketimin zaten belli olduğu ve insanların sorulacak sorulara doğru yanıt vermeyeceğidir.

“Ulusal bir alkollü içecek kullanım araştırması yapılırsa, siz de katılmak ister misiniz?” sorusuna katılımcıların %20,4’ü katılmak istemeyeceğini, %74,7’si de katılabileceğini söylemiştir. Araştırmaya katılmak isteme nedenleri “bilime katkı”, “ülkenin istatistik verilerinin elde edilmesi”, “araştırma bulgularını merak etme”, “asırı tüketimin önlenmesi”, “sağlığa zararların bilinmesi”, “toplumda alkolün tüketim özelliklerinin tespiti”, “halkın bilinçlenmesi” olarak belirtilmiştir. Katılmak istemeyenler ise konunun özel ya da politik oluşunun yanı sıra bu araştırmaların gereksizliğini öne sürmüştür.

Alkol araştırmalarını organize etmesi tercih edilen kurum sorusuna cevaben ilk sıralarda Dünya Sağlık Örgütü (%53,2), üniversite/enstitü (%39,4) ve Sağlık Bakanlığı (%38,0) yer almıştır. Katılımcıların yarısından fazlası tıp öğrencisi (%62,9) veya üniversite öğrencisiyle (%52,9) görüşmeyi tercih edebileceğini söylemiştir.

Katılımcıların çoğu anketörün cinsiyetinin (%84,6), yaşının (%52,1) veya dini/siyasi görüşünü yansıtan dış görünüşünün (%52,1) verecekleri yanıtları etkilemeyeceğini düşünmektedir.

Ulusal bir alkol araştırması yapılması durumunda; çevresindeki alkol kullanan kişilerin alkol kullanım durumlarını açıkça söyleyemeyeceklerini düşünen kişiler (%11,3) nedenlerini “toplum baskısı yüzünden”, “dini sebeplerden dolayı”, “millet kendini ifşa etmez”, “çekinirler”, “çevremde gizli alkol kullanan insanlar olduğunu biliyorum” gibi ifade etmişlerdir. Alkol tüketim miktarıyla ilgili sorulara doğru yanıt verilmeyeceğini düşünen %16,9 ise çevreden, aileden, ön yargılardan çekinerek fazla içtiklerini saklayanların ya da tam tersi fazla içmediği halde miktarı abartanların olabileceğini savunmaktadır.

“Toplumda alkollü içecek kullanmamaya yönelik baskı olduğunu düşünüyor musunuz?” sorusuna katılımcıların %65,4’ü “evet” yanıtını vermiştir. Politikalar yoluyla alkol satışlarını azaltmak için yapılan düzenlemeler katılımcı ifadelerinde en çok üzerinde durulan konu olmuş, “mahalle baskısı” ve “dini baskı” bunu takip etmiştir. Bir grup katılımcı toplumda alkol kullanıma bakışın bölgesel farklılıklar taşıdığını, yerel gelenek ve göreneklerin etkili olduğunu düşünmektedir. 1 katılımcı ise tam aksine çevresinde alkol kullanma yönünde bir baskı olduğunu dile getirmiştir.

Tartışma

Alkol çalışmalarına katılmak istemeyenlerin ileri sürdükleri nedenler incelendiğinde, genellikle meselenin toplumsal değil, bireysel bir sorun gibi algılandığı ve bu nedenle de kişisel tercihlere müdahale edileceği korkusunun hâkim olduğu görülmüştür. Toplumsal olarak hassas algılanan konularda araştırma katılımcısı bulunmasında yaşanan zorluklar literatürde rapor edilmiştir. Araştırma başlığının içinde “alkol” kelimesinin geçmesi dahi katılımı olumsuz yönde etkileyen bir faktör olabilmektedir. Bu alışma yalnızca alkol araştırmalarına bakışı anlamaya yönelik olmasına rağmen, katılmaya rıza gösterecek kişilerin bulunmasında güçlük yaşanmıştır. Araştırmaya katılmaya gönüllü kişilerin vasıtasıyla uygun kişilere gidilmesine rağmen, yeterli örneklem hacmine ulaşmada ve katılımcıların yazılı onamlarının alınmasında zorluklar yaşanmıştır. Bu durumda kişilere yazılı onamlarında takma isim ve soy isimler kullanabilecekleri bilgisi verilmiştir. Buna rağmen çoğu katılımcının alkol araştırmalarına ihtiyaç olduğunu ve araştırmalara katılabileceklerini ifade etmesi, zaten alkol çalışmasına olumlu bakan kesimin çalışmaya dâhil olmasından kaynaklandığına düşündürmektedir.

Alkol ve alkollü içeceklerin kullanımı bazı toplumlarda dini ve siyasi çağrışımlar uyandırdığından, toplumsal ya da politik ötekileştirme nedeniyle tüketim konusunda rahatlıkla konuşulamayabilir. Araştırma konusunu hassas hale getirenin, kişisel konular hakkında mahrem soruların sorgulanması veya toplumda baskın olan kültüre göre olağan dışı kabul edilen davranışların ifşa olma kaygısı olduğu ileri sürülmüştür. Toplumda alkol kullanmama yönünde hissedilen baskı, ön planda politikalar yoluyla tüketimi azaltmayı hedefleyen tedbirler şeklinde tanımlanmıştır. Mahalle baskısı veya dini baskının yasal düzenlemelerin gerisinde kalması, muhtemelen çalışmanın içme sıklığı yüksek bölgelerde yapılmasına bağlıdır. Nitekim küçük yerlerde yaşamanın veya bölgesel farklılıkların alkol kullanımına yaklaşımda etkili olduğu dile getirilmiştir.

Ön araştırma niteliğinde olan araştırmanın bulguları; alkol tüketimi konusunda yapılacak saha araştırmalarının tasarımı ve planlama safhasında yol gösterici bilgiler sunmaktadır.